

Η ψυχή στην Παλαιά Διαθήκη: Διαγραμματική προσέγγιση

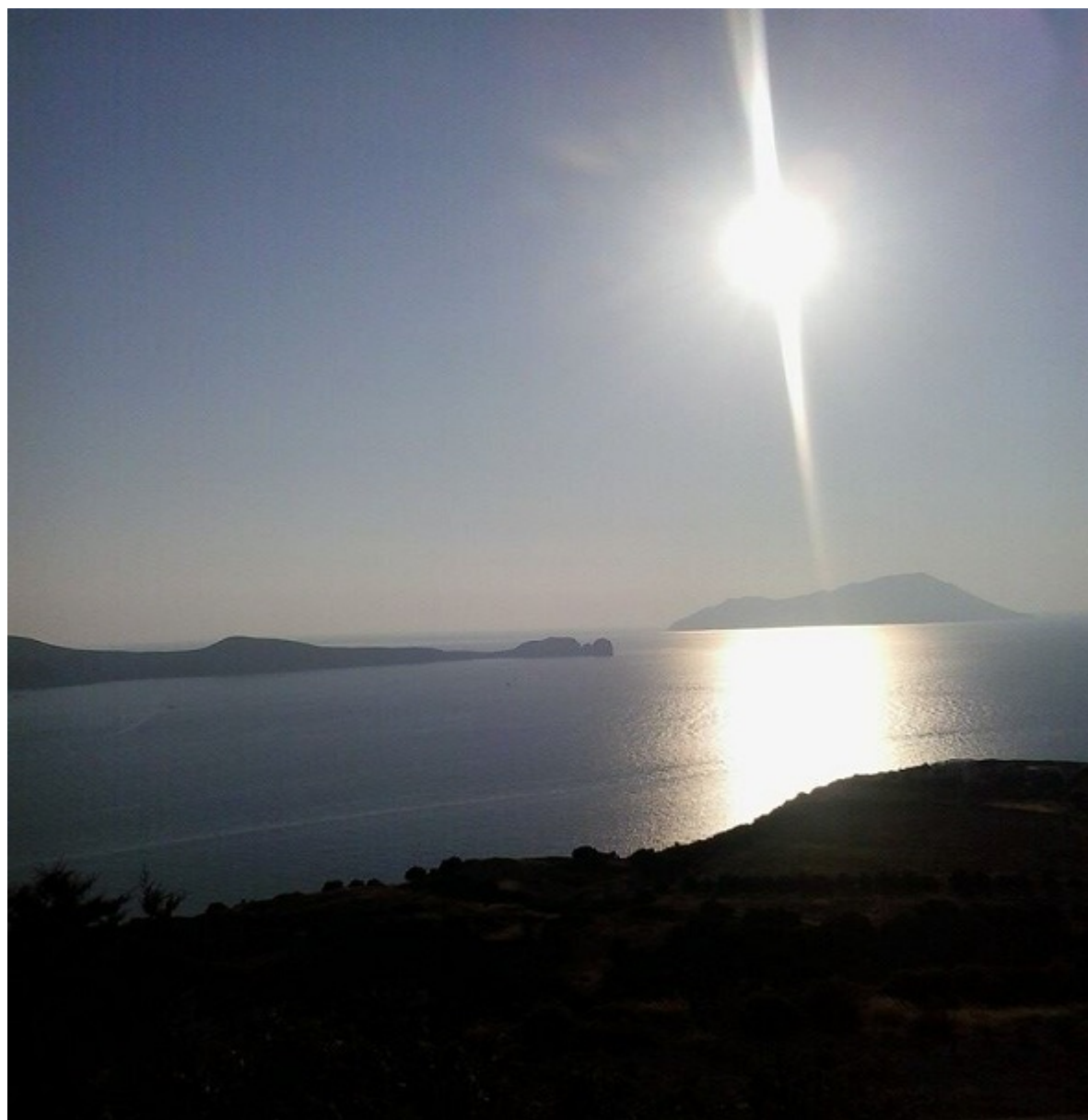
/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Αφού παρέθεσε τις εισαγωγικές της παρατηρήσεις (προηγούμενο άρθρο: <http://www.pemptousia.gr/?p=73132>), η κ. Παπαϊωάννου εκθέτει διαγραμματικά το συνολικό τρόπο με τον οποίο θα προσεγγίσει την πραγμάτευση της έννοιας της ψυχής στα παλαιοδιαθηκικά κείμενα.

Στην προσπάθειά μας αυτή θα ακολουθήσουμε την παρακάτω θεματική πορεία:

Στο πρώτο κεφάλαιο το οποίο υπό μία έννοια είναι εισαγωγικό, θα αναφερθούμε στην ψυχή ως τεχνικό όρο και στην εξέλιξη της νοηματοδότησής της όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τα κείμενα της Π.Δ. Κατ' αρχήν θα αναφερθούμε στην αντιστοιχία του Μασωριτικού Κειμένου(ΜΚ) σε σχέση με αυτό των Εβδομήκοντα(Ο΄) αναφορικά με την απόδοση – μετάφραση του όρου από το τελευταίο. Για την εργασία μας βασιστήκαμε στο κείμενο των Ο΄. Το γεγονός ότι η απόδοση του όρου ψυχή στο κείμενο των Ο΄ ήγειρε πολλές αντιδράσεις στην επιστημονική κοινότητα των παλαιοδιαθηκολόγων, καθιστά συναφή με το θέμα μας και απαραίτητη μία επισκόπηση του θέματος.

φωτο:Β.Ρ.

Αμέσως μετά θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε το ζήτημα της χρονικής εξέλιξης της έννοιας της ψυχής στην Π.Δ. Κατά τη βιβλιογραφική αναζήτησή μας διαπιστώσαμε ότι υπάρχει ένα σχετικό βιβλιογραφικό κενό από μελέτες επάνω ακριβώς σε αυτό το ζήτημα. Οι περισσότερες απόψεις που βρήκαμε είναι αποσπασματικές. Πέραν τούτου, στο σύνολό τους αποφαίνονται ότι η χρονολογική αυτή παρακολούθηση, είναι εξαιρετικά δυσχερής, έως αδύνατη. Θα προσπαθήσουμε ωστόσο να προσεγγίσουμε το εν λόγω θέμα στο μέτρο που μας επιτρέπουν οι δυνατότητές μας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην ουσία της ψυχής. Η αναφορά μας αυτή θα επικεντρωθεί κυρίως στις ιδιότητες και στα ενεργήματα της ψυχής, όπως αυτά διαφαίνονται μέσα από την ανθρωπολογία της Π.Δ. Στο κεφάλαιο αυτό θα ερευνάται αν και κατά πόσο διακρίνονται στην ψυχή κάποιες λειτουργίες της διαφορετικές μεταξύ τους. Εκτός από την καταγραφή των ιδιοτήτων-ενεργημάτων

της ψυχής θα διερευνηθεί το ζήτημα κατά πόσον στην Π.Δ. οι ιδιότητες αυτές συνεχίζουν να υπάρχουν ή κάποιες από αυτές εγκαταλείπονται κατά την εξέλιξη της θεολογίας της στο πέρασμα του χρόνου. Τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθούμε στις υποενότητες αυτού του κεφαλαίου θα είναι: η ψυχή ως ζωτική ενέργεια, η ψυχή ως πρόσωπο, η ψυχή ως χώρος πηγής και εκδήλωσης των συναισθημάτων και η ηθική διάσταση της ψυχής. Κατά την περιγραφή της ηθικής διάστασης της ψυχής θα δοθεί ιδιαίτερο βάρος στη συμμετοχή της ψυχής κατά τη διάπραξη της αμαρτίας από τον άνθρωπο. Η έννοια της αμαρτίας είναι μία έννοια κεντρική σε ολόκληρη την Π.Δ. Η ξεχωριστή εξέταση της «δράσης» της ψυχής κατά την τέλεση της αμαρτίας, δεν αποτελεί απαξίωση του ρόλου του σώματος ούτε εισηγείται κάποιον διαχωρισμό. Συνιστά απλώς μεθοδολογική διάκριση η οποία πιστεύουμε ότι θα βοηθήσει ιδιαίτερα την πορεία του θέματός μας.

Στην ίδια συνάφεια θα εξεταστεί και το θέμα: η ψυχή ως τόπος – μέσο προσέγγισης Θεού και ανθρώπου. Το θέμα αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει ακόμη και ξεχωριστό κεφάλαιο. Ωστόσο επίτηδες δεν το διαχωρίζουμε, διότι, όπως θα φανεί αναλυτικά στη συνέχεια, η εβραϊκή ανθρωπολογία από τη στιγμή της δημιουργίας του ανθρώπου βλέπει τον τελευταίο συνεχώς κάτω από το πρίσμα της σχέσης του με τον Θεό. Με άλλα λόγια, η παλαιοδιαθηκική θεώρηση της έννοιας της ψυχής, ακόμη και εκεί που δεν αναφέρεται ρητώς, είναι πάντοτε θεολογική. Μία αυτόνομη προσέγγιση της ψυχής κατά την επαφή Θεού και ανθρώπου θα δημιουργούσε έστω και ακούσια τις προϋποθέσεις για τριχοτομική θεώρηση του ανθρώπου. Μία τέτοια θεώρηση ωστόσο είναι εντελώς έξω από το πνεύμα της ανθρωπολογίας της Π.Δ. στην οποία, όπως θα δούμε στη συνέχεια, πολλοί από τους ερευνητές αρνούνται και την ύπαρξη της συνήθους διχοτομικής διάκρισης σώματος και ψυχής. Έτσι θεωρούμε ότι είναι προτιμότερο να εξετάσουμε μέσα στο κεφάλαιο για τις λειτουργίες της ψυχής τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τις επί μέρους εκφάνσεις της ψυχικής λειτουργίας κατά την επαφή του ανθρώπου με το Θείο.

Στο τρίτο κεφάλαιο προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τη σχέση σώματος και ψυχής στην Π.Δ. Ήδη από το πρώτο κεφάλαιο θα έχουν γίνει κάποιες αναφορές στην εν λόγω σχέση, οι οποίες θα συμβάλλουν στην περαιτέρω ανάλυση και κατανόηση αυτού του σημαντικού στοιχείου για την ανθρωπολογία. Το θέμα αυτό θα το εξετάσουμε σε δύο μέρη αρκετά διαφορετικά μεταξύ τους. Το πρώτο αφορά τον τρόπο σύνδεσης ψυχής και σώματος. Τα ερωτήματα στα οποία θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε είναι τα εξής: Το σώμα και η ψυχή είναι δύο εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους στοιχεία; Μπορεί να υπάρξει το ένα χωρίς το άλλο; Τι δημιουργείται πρώτο στον άνθρωπο το σώμα ή η ψυχή; Το δεύτερο μέρος αφορά κατά κύριο λόγο την αξιολογική θεώρηση της ψυχής σε σχέση με το σώμα. Ποιο είναι σημαντικότερο στοιχείο της ανθρώπινης ύπαρξης; Τι προκρίνεται ως πολυτιμότερο στην Π.Δ. το σώμα ή η ψυχή και γιατί; Υπάρχουν φορές που

θεωρείται πιο πολύτιμο το σώμα από την ψυχή ή το αντίστροφο και κάτω από ποιες συνθήκες;

Η σύνδεση σώματος και ψυχής, κάτω και από τις δύο οπτικές γωνίες που παρατέθηκαν, είναι ίσως το σημείο της εργασίας μας με τον πιο καίριο χαρακτήρα. Επειδή η ελληνική φιλοσοφία και ειδικά η διδασκαλία του Πλάτωνα έπαιξαν κεντρικό ρόλο στην εξέλιξη της παγκόσμιας σκέψης αναφορικά με αυτό το ζήτημα, θεωρήσαμε απαραίτητη μία περιληπτική παρουσίαση των κυριότερων σημείων της τα οποία σχετίζονται με την εργασία μας. Θα διερευνήσουμε παράλληλα σε πιο βαθμό η ελληνική φιλοσοφία επέδρασε στην περί ψυχής αντίληψη στα κείμενα της Π.Δ. και ιδιαίτερα σε εκείνα τα οποία γράφηκαν ή πήραν την τελική τους μορφή κατά την ελληνιστική περίοδο.

Το πέμπτο κεφάλαιο θα έχει ως τίτλο «Η ψυχή κατά τον θάνατο». Όπως θα δούμε το θέμα του τι μέλλει γενέσθαι στον άνθρωπο μετά τον θάνατο έχει πολύ ιδιάζοντα χαρακτήρα στην Π.Δ. Ακολουθεί πιστά ως προς τις εκάστοτε κρατούσες αντιλήψεις την εξέλιξη της θεολογικής σκέψης του Ισραήλ και τις επιρροές που αυτή δέχθηκε κατά τη διάρκεια της ιστορίας του εκλεκτού λαού του Θεού. Το ανθρωπολογικό δόγμα ωστόσο το οποίο υπαγορεύει τον άρρηκτο δεσμό ψυχής και σώματος και το οποίο πιστά ακολουθεί η παλαιοδιαθηκική ανθρωπολογία σε όλες τις εποχές, δημιουργεί το κατάλληλο έδαφος επάνω στο οποίο θεμελιώνεται η πίστη στην ανάσταση των νεκρών, μόλις υπήρξαν οι κατάλληλες ιστορικές συνθήκες. Η πίστη στην ανάσταση των νεκρών είναι ένα στοιχείο που διαφοροποιεί δραστικά την εβραϊκή θεολογική σκέψη από όλες τις άλλες φιλοσοφικές και θρησκευτικές αντιλήψεις του αρχαίου κόσμου. Στο σημείο αυτό ιδιαίτερη θέση στον προβληματισμό μας κατέχει η διαφορά μεταξύ εβραϊκής και αρχαίας ελληνικής σκέψης. Θα εξετάσουμε βέβαια και τις αντιλήψεις για την τύχη της ψυχής κατά και μετά τον θάνατο πριν από τη διαμόρφωση της πίστης στην ανάσταση. Εκτός αυτού θα διερευνηθεί και η πιθανότητα να εμφανίστηκαν και κάποιες άλλες εκδοχές για τη μεταθανάτια τύχη της ψυχής, μεταγενέστερες από την ανάσταση. Σε αυτήν την συνάφεια θα παραθέσουμε περιληπτικά κάποιες θέσεις της σύγχρονης εβραϊκής θεολογίας οι οποίες πιστεύουμε ότι θα συμβάλλουν σε μία σφαιρικότερη κατανόηση του θέματος.

Η εργασία θα κλείσει με συμπεράσματα και σύνοψη το όσων γράφηκαν, καθώς και με την παράθεση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε και λήφθηκε γενικότερα υπόψη.

[Συνεχίζεται]